

Sakprosa

I slutten av april støter sivilisasjonene sammen i de trange gatene i Alcoy, en liten by i fjellene innenfor Benidorm. Kristne kjemper mot muslimer i en tre dager lang batalje.

Blåøyde muslimer gjorde Spania rikt

IDEN STØRSTE av alle *moros y cristianos*-festene blir de muslimske styrkene hvert eneste år beseiret av de kristne, og alltid etter himmelsk inngripen av selveste *Santiago Matamoros*, Maurerdreperen St. Jacob.

Festen kan virke som en ufølsom bekreftelse av spansk etnosentrisme og kristen triumfalisme, en evig feiring av den religiøse rensing som *los Reyes Catolicos*, kong Ferdinand og dronning Isabel, gjennomførte mot slutten av 1400-tallet. Inntrykket er overfladisk, i disse festene er det en sterk erkjennelse av hvor mye i dagens spanske kultur som er muslimsk arv.

ALLE SOM DRØMMER om en moderne *reconquista*, hvor muslimene igjen drives ut av Europa, bør vaksineres med Knut Aukrust og Dorte Skulstads nye bok: «Spansk gullalder og arven fra jøder og muslimer». Den spanske gullalderen begynte ikke med muslimenes og jødernes exodus, slik landets historikere tradisjonelt har påstått. Fordrivelsen av de annerledes troende var tvert imot slutten på den virkelige gullalder den iberiske halvøy. Perioden på 1600- og 1700-tallet som spanjolene selv kaller Det gyldne århundret, *Siglo de oro*, var en åndelig mørketid og starten på Spanias lange isolasjon som først ble brutt da landet ble tatt opp i EU i 1986.

IDAGENS europeiske debatt blir det ofte hevdet at islams manglende renessanse gjør det vanskelig å integrere store muslimske folkegrupper i sekulære og opplyste vestlige samfunn. Aukrust og Skulstad minner om at renessansens humanisme var knyttet til den spanske filosofen og teologen Averroes åndelige kamp for at fornuften skal ha forrang i filosofiske og teologiske debatter. Den moderne rasjonalismen ble født i Spania, og Averroes var dens gudfar. Averroes het egentlig Abu-l-Walid Muhammad Ibn Ahmad Ibn Rushd og var, som navnet diskret antyder, muslim.

Averroes tanker vokste ikke ut av den tynne luft. Han var en sann representant for al-Andalus, det multikulturelle, høyt opplyste og etter sin tid uvanlig tolerante samfunnet på den iberiske halvøy i middelalderen. I de kulturelt rikeste av de snaut 800 årene mellom den muslimske invasjonen i 711 og fordrivelsen fra Granada i 1492, var al-Andalus, med Aukrust og Skulstads ord «et av de mest siviliserte og velutviklede områdene i den vestlige verden når det gjaldt kunst og arkitektur, vitenskap og filosofi. De skapte et samfunn og en historie som viste at det var mulig for jøder, kristne og muslimer å leve side om side».

Sven Egil Omdal
journalist

De skarpe skillene mellom kristne på den ene siden og muslimer og jøder på den andre er konstruksjoner skapt av senere herskere.

Den skal tidlig krøkes som god kristen kriger skal bli. *Moros y cristianos*-festen i Alcoy er Spanias største i sitt slag og et fargerikt minne om et multikulturelt samfunn som ble ødelagt.

FOTO: SVEN EGIL OMDAL

Ny bok

- Knut Aukrust og Dorte Skulstad:
- Spansk gullalder og arven fra jøder og muslimer
- 340 sider
- Pax

KNUT AUKRUST er professor i kulturhistorie ved Universitetet i Oslo, Dorte Skulstad er informasjonsrådgiver samme sted. Sammen har de skrevet en bok om spansk historie som på vesentlige områder er den beste norske framstillingen av det som ofte kalles maurertiden, men som de to, klokt nok, velger å kalle al-Andalus. I motsetning til de fleste andre norske Spaniahistorier, tar Aukrust og Skulstad hensyn til de siste tiårs forskning om perioden da den iberiske halvøy var en intellektuell og kulturell bro mellom den muslimske verden og Europa. Det medfører at de også avliver mange av mytene som har vist seg usedvanlig seiglivet i den omfattende Spania-litteraturen.

Utgangspunktet deres er at den spanske nasjonens behov for gullaldermyter og kristne identitetsmarkører har skapt en falsk historie. Beretningen om den heltemodige, kristne høvdingen Pelayos seier over muslimene i slaget ved Covadonga i 718, er en myte. Dette slaget i Asturias startet heller ikke noen kristen gjenerobring av det tapte landet. *La Reconquista* er en idé fra 1200-tallet, selve begrepet ble ikke tatt i bruk før på 1900-tallet.

HVER GANG denne perioden i Spanias historie skildres som en sammenhengende sivilisasjonskrig mellom kristne innfødte og muslimske inntrengere, er det viktig å minne om hvor lite kristne de ulike folkeslagene som befolket Iberia på 700-tallet var, og hvor lenge den muslimske påvirkningen varte; som fra 1300-tallet til i dag. Araberne og berberne blandet seg raskt med den lokale befolkningen, flere av de største muslimske lederne var blonde og blåøyde. Svært mange av tilhengerne av den hebraiske tro var konvertitter. De snakket arabisk og ble av de kristne oppfattet som en egen sort muslimer. Alle tre religionene var Bokens folk og lærte seg å leve og tilbe ved siden av hverandre.

De skarpe skillene mellom kristne på den ene siden og muslimer og jøder på den andre er konstruksjoner skapt av senere herskere, fra Isabel til Franco, når de trengte religiøs legitimering av sine politiske ekspansjonsprosjekter. I virkeligheten var grensene mellom religionene kompliserte og til tider usynlige.

Da al-Mansur ødela Barcelona i 958 og Santiago de Compostela

i 967, var det ved hjelp av kristne styrker. Den kristne heltekongen El Cid kjempet lenge og hardt for muslimske herskere.

MED UTKASTELSEN av den siste muslimske hersker i januar 1492, fordrivelsen av de sefardiske jødene noen måneder senere, og det påfølgende løftebruddet overfor de muslimene som hadde latt seg omvende til kristendommen, klarte de kristne herskerne å omskape det multikulturelle al-Andalus til det strenge Spania, Europas religiøst sett rene nasjon. Først i 2003 fikk Granada en ny moské. Protestene fra lokalbefolkningen var harde, en minaret ville være et fremmedelement i byen.

De hadde glemt at mange av Granadas gamle kirketårn opprinnelig var minareter.

Aukrust og Skulstads bok er en grundig påminning om hvor fruktbar den første store blandingen av muslimer, jøder og europeiske kristne var, og en inspirasjon for dem som mener at det moderne europeiske prosjektet har mye å lære av al-Andalus.

sven.egil.omdal@Aftenbladet.no
Følg på twitter.com/svelle